

Šárka Špeciánová

Ústav veřejného zdravotnictví
a medicínského práva

MEZNÍKY LIDSKÉHO ŽIVOTA Z POHLEDU PRÁVA

1. LÉKAŘSKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Narození exkurz do římského práva

- **Narození** – oddělením od těla matčina začíná člověk samostatně existovat
- **Nasciturus** – dítě počaté, dosud nenarozené – jedná-li o nějaký prospěch nenarozeného, hledí se po porodu na dítě jako by žilo již v době těhotenství a bylo subjektem práv – současná právní úprava – např. dědické právo
- **Embryo** - od vzniku zygoty po konec osmého týdne vývoje. Od začátku devátého týdne - **plod**

Definice narození dítěte

- definici narození dítěte **nenalezneme** např. v občanském zákoníku, v medic. předpisech
- pouze ve vyhl. č. 297/2012 Sb. – vyhl. o Listu o prohlídce zemřelého
- definice v Pokynech ke způsobu vyplnění Listu o prohlídce zemřelého
- **porod:** ukončení těhotenství narozením živého nebo mrtvého dítěte
- **narození živého dítěte:** úplné vypuzení nebo vynětí plodu z těla matčina, bez ohledu na délku trvání těhotenství, pokud plod po narození dýchá nebo projevuje alespoň jednu ze známek života

Definice narození dítěte

- **známky života:** srdeční činnost, pulzace pupečníku nebo nesporný pohyb kosterního svalstva bez ohledu na to, zda byl pupečník přerušen nebo placenta připojena
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – § 142 – trestný čin vražda novorozeného dítěte matkou Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí **při porodu** nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.

Definice potratu

- **spontánní potrat** – ukončení těhotenství, kdy je embryo nebo plod neprojevující známky života samovolně vypuzen nebo vyjmut z dělohy a jeho hmotnost je nižší než 500 g, a pokud ji nelze zjistit, je-li těhotenství kratší než 22 týdnů (méně než 22+0)
- umělé přerušování těhotenství a ukončení mimoděložního těhotenství – zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství

Definice narození dítěte

- náleží Ústavního soudu – **ochrana** života a zdraví **dítěte v průběhu porodu** x právo rodičí matky na nedotknutelnost její osoby
- nelze ponechat rodičí se dítě bez právní ochrany v průběhu porodu – čl. 6 LZPS – lidský život je hoděn ochrany již před narozením
- lze **omezit právo rodičí matky na nedotknutelnost** její osoby, že je s vysokou pravděpodobností život a zdraví plodu bezprostředně ohrožen a provedené zákroky jsou přiměřené sledovanému účelu záchrany života a zdraví nenarozeného dítěte

Období po narození dítěte

Při narození dítěte se právo na výběr zdravotní pojišťovny (ZP) nepoužije. **Dnem narození se dítě stává pojištěncem ZP, u které je pojištěna matka dítěte v den jeho narození.** Není-li matka narozeného dítěte zdravotně pojištěna podle zákona o veřejném zdravotním pojištění, stává se dnem narození dítěte pojištěncem ZP, u které je zdravotně pojištěn otec dítěte v den jeho narození.

- povinnost přihlásit dítě u ZP do 8 dnů po narození
- změnu ZP dítěte může jeho zák. zástupce provést až po přidělení rodného čísla

Období po narození dítěte

- po narození je možné, aby rodiče neurčili po **dobu 30 dnů** jméno pro své dítě
- pokud tak neučiní, po 30 dnech matriční úřad informuje soud – soud poté určí jméno dítěti
- **preventivní prohlídky** – 1. prohlídka novorozence se provádí zpravidla **do dvou dnů** po propuštění ze zdrav. zařízení, a pokud je to možné ve vlastním sociálním prostředí novorozence

Preventivní prohlídky – praktický lékař pro děti a dorost

- vyhl. č. 70/2012 Sb., o preventivních prohlídkách
- frekvence preventivních prohlídek:
 - po propuštění ze zdrav. zařízení, ve 14 dnech, v 6 týdnech, ve 3 měsících, ve 4 – 5 měsících, v 6 měsících, v 8 měsících, v 10 – 11 měsících, ve 12 měsících a v 18 měsících
 - dále ve 3 letech, v 5 letech, v 7, 9, 11 a 13 letech, v 15 letech, v 17. Poslední preventivní prohlídka přede dnem dovršení 19 let věku.

Preventivní zubní prohlídky

- 1x ročně u dětí v prvním roce života mezi šestým až dvanáctým měsícem
- 2x ročně od roka do 18 let věku

Preventivní gynekologické prohlídky

- od 15 let věku a dále 1x ročně

Očkovací kalendář

- Očkovací kalendář naleznete zde:
- <http://www.olecich.cz/modules/vaccine/vaccine.php>
- nová právní úprava – odškodnění způsobené újmy při povinném očkování
- http://www.mzcr.cz/Verejne/obsah/nahrad-a-ujmy-za-povinne-ockovani_4143_5.html

Výkon trestu matek nezl. dětí

- v případech hodných zvláštního zřetele, pokud to umožňují podmínky ve věznici a osobnostní předpoklady odsouzené ženy, může být povoleno, aby ve výkonu trestu měla u sebe a starala se o své dítě **zpravidla do 3 let** jeho věku, pokud takové dítě nebylo soudem svěřeno do výchovy jiné osoby

Předškolní vzdělávání a povinná školní docházka

- předškolní vzdělávání - od **3 do 6** let, nejdříve však pro děti od 2 let
- povinná školní docházka – 9 školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne 17. roku věku
- povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne **6.** roku věku – výjimka odklad

Odklad školní docházky

- není-li dítě po dovršení **6. roku věku** tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé na žádost zákonného zástupce odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok (nutno doložit doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení, a odborného lékaře nebo klinického psychologa)
- začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší **8. rok věku**

Věkové mezníky u osvojení dítěte

- osvojitel je povinen osvojence informovat o tom, že byl osvojen, a to nejpozději **do zahájení školní docházky**
- dosáhlo-li osvojované dítě alespoň **12 let**, je k osvojení třeba také jeho souhlasu
- rodič, který nedosáhl věku **16 let**, nemůže dát souhlas k osvojení

Děti a výkon umělecké, kulturní, sportovní a reklamní činnosti

- **děti do 15 let** mohou vykonávat umělecké, kulturní, sportovní a reklamní činnosti po povolení úřadu práce
- úřad práce vydává rozhodnutí na základě žádosti osoby odpovědné za výchovu dítěte
- povolení se nevyžaduje k činnosti zájmové v uvedených oblastech, pokud nepůjde o výkon činnosti za odměnu

Děti a výkon umělecké, kulturní, sportovní a reklamní činnosti

- u dítěte, které ještě **neplní povinnou školní** docházku, jsou to **2 hodiny denně** (za týden maximálně 10 hodin)
- u ostatních dětí jsou to **2 hodiny ve vyučovací den a 12 hodin týdně** pro činnost vykonávanou během období školního vyučování mimo hodiny školní výuky

Pracovněprávní způsobilost

- pracovněprávní vztah může vzniknout jedině dnem, kdy **fyzická osoba dosáhne 15 let věku a dokončila povinnou školní docházku**
- nezletilý, který dovršil patnáct let, se může zavázat k výkonu závislé práce podle zákoníku práce (**je oprávněn uzavřít pracovní smlouvu**) – úprava v občanském zákoníku

Trestněprávní odpovědnost

- **kdo v době spáchání činu nedovršíl 15. rok svého věku, není trestně odpovědný**
- zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže umožňuje postavit pachatele, který je mladší patnácti let, před soud bez ohledu na jeho věk.
- **dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit (na základě výsledků pedagog.-psycholog. vyšetření)**
- dohled probačního úředníka,
- zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- ochrannou výchovu – viz dále

Trestněprávní odpovědnost

- **ochrannou výchovu soud pro mládež uloží** (tzn. musí uložit) dítěti, které spáchalo čin, za nějž trestní zákon dovoluje uložení výjimečného trestu, a které v době spáchání činu dovršilo 12. rok věku a je mladší než 15. let
- **ochranná výchova může být uložena** též dítěti mladšímu 15. let, odůvodňuje-li to povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy výchovu

Trestněprávní odpovědnost

- **mladistvý**– osoba, která v době spáchání provinění dovršila 15. rok věku a nepřekročila 18. rok svého věku
- pojem mladistvý se též používá v pracovním právu, jinak to není označení pro tuto věkovou kategorii

Trestněprávní odpovědnost

Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný – **relativní trestní odpovědnost**

Odpovědnost za spáchaný přestupek

- za přestupek není odpovědný ten, kdo v době spáchání nedovršíl **15. rok** věku
- zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
- **definice přestupku:** společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin

zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství

- lze, pokud těhotenství nepřekročí 12. týden a nebrání tomu zdravotní důvody
- se souhlasem matky či z jejího podnětu jestliže je **ohrožen její život nebo zdravý vývoj plodu**, pokud jde o geneticky vadný vývoj plodu
- **do 16 let věku matky** – souhlas zákonného zástupce či osoby, v jehož péči je matka
- **matka starší 16 let** – po provedení zákroku – vyrozumění zákonného zástupce (nikoliv osoby, v jejíž je matka péči)

Nezletilost

Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy **přiměřeným rozumové a volní vyspělosti** nezletilých jeho věku.

Zletilost a svéprávnost

- člověk nabývá **zletilosti** bez výjimek dosažením **18 let věku** – plná svéprávnost
- **svéprávnosti** lze ale nabýt dříve a to buď uzavřením manželství, nebo přiznáním svéprávnosti (tzv. emancipace)
- **dítětem je člověk do dne, kdy nabude plnou svéprávnost**

Svéprávnost

- každá svéprávná osoba má **rozum průměrného člověka** i schopnost jej užívat s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může důvodně očekávat
- není-li osoba plně svéprávná, je její právní jednání, ke kterému není způsobilá, neplatné

Ukončení pediatrické péče

Poslední preventivní prohlídka v pediatrické péči se provede nejpozději přede dnem **dovršení 19 let věku.**

Věková hranice pro vydání zbrojního průkazu

- zbrojní průkaz skupiny A, D nebo E lze vydat jen osobě **starší 21 let**, pokud není zákonem stanovena výjimka
- zbrojní průkaz skupiny B nebo C lze vydat jen osobě **starší 18 let**, pokud zákon nestanoví jinak
- zbrojní průkaz skupiny B lze vydat osobě **starší 15 let**, která je členem občanského sdružení zabývajícího se sportovní činností podle národních nebo mezinárodních pravidel a řádů a součástí této činnosti je střelba, jsou-li splněny ostatní podmínky pro jeho vydání
- zbrojní průkaz skupiny C lze vydat žákovi střední školy nebo středního odborného učiliště **staršímu 16 let**, pokud v osnovách školy či učiliště je zahrnuta výuka myslivosti a jsou-li splněny ostatní podmínky pro jeho vydání
- zbrojní průkaz skupiny D lze vydat žákovi střední školy nebo středního odborného učiliště **staršímu 18 let**, pokud v osnovách školy nebo učiliště je zahrnuta výuka puškařského oboru nebo střeliva

Nezaopatřené dítě – max. do 26 let

- za nezaopatřené dítě se považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, **nejdéle však do 26. roku věku**, jestliže
- se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo
- se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo
- z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdrav. stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost

Vyživovací povinnost

- **výživné lze přiznat, jestliže dítě není schopno se samo živit** (není limitováno věkem)
- pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného
- životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů

Volební právo

- **aktivní volební právo** (avp) – právo volit
- **pasivní volební právo** (pvp) – právo kandidovat a být volen

- Poslanecká sněmovna: avp – 18 let; pvp – 21
- Senát: avp – 18 let; pvp – 40 let
- Prezident: avp – 18 let; pvp – 40 let
- Zastupitelstvo kraje, obce: avp – 18; pvp – 18
- Evropský parlament: avp – 18 let; pvp – 21

Preventivní prohlídky

- vyhl. č. 70/2012 Sb., o preventivních prohlídkách
- všeobecná prohlídka se provádí vždy jednou za 2 roky, zpravidla po uplynutí 23 měsíců po provedení poslední všeobecné preventivní prohlídky
- laboratorní vyšetření glykemie při první všeobecné preventivní prohlídce po ukončení péče u praktického lékaře pro děti a dorost a dále ve **30** letech věku a od **40** let věku ve dvouletých intervalech od posledního vyšetření
- vyšetření EKG ve **40** letech věku, dále pak ve čtyřletých intervalech

Preventivní prohlídky

- stanovení okultního krvácení ve stolici speciálním testem u osob **od 50 let** věku; od 55 let věku možné nahradit doporučením k provedení screeningové kolonoskopie jednou za 10 let
- u žen **od 45 let** věku screeningové mamografické vyšetření ve 2letých intervalech
- laboratorní vyšetření sérového kreatininu a odhad glomerulární filtrace u pacientů trpících diabetem, hypertenzí nebo kardiovaskulárními komplikacemi **od 50 let** věku ve čtyřletých intervalech

Důchodový věk

<https://www.cssz.cz/web/cz/starobni-duchod-podrobne>

- u ročníků narozených po roce 1971 činí důchodový věk 65 let

Výkon trestu odnětí svobody

– osoba starší 65 let

zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

- odsouzený **starší 65 let** je osobou trvale pracovní nezařaditelnou
- může pracovat, jen pokud o to sám požádá
- jiné výjimky při výkonu trestu odnětí svobody starší odsouzený nemá

Právní osobnost

- člověk má právní osobnost **od narození až do smrti**
- právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti
- právní osobnosti ani svéprávnosti se nikdo nemůže vzdát ani zčásti
- **svéprávnost** je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat). Může být omezena pouze rozhodnutím soudu.

Definice smrti dle transplantačního zákona

Smrt - nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu

Smrt se zjišťuje prokázáním

- a) nevratné zástavy krevního oběhu, nebo
- b) nevratné ztráty funkce celého mozku, včetně mozkového kmene v případech, kdy jsou funkce dýchání nebo krevního oběhu udržovány uměle

Definice smrti podle transplantačního zákona

Smrt mozku se prokazuje, pokud

- a)** se pacient nachází ve stavu, na jehož základě lze uvažovat o diagnóze smrti mozku, a
- b)** lze prokázat klinické známky smrti mozku pacienta, na jejichž základě lze stanovit diagnózu smrti mozku, doplněné vyšetřením potvrzujícím nevratnost smrti mozku.

Děkuji Vám za Vaši pozornost